

ZAĻĀ JOSTA

IETEIKUMI RAŽOTĀJU ATBILDĪBAS SISTĒMAS MODEĻA ATTĪSTĪBAI UN PILNVEIDEI attiecībā uz tabakas izstrādājumiem ar filtriem, filtriem, kas paredzēti lietošanai kopā ar tabakas izstrādājumiem un to atkritumiem

2024. gada 31.janvāris

LIFE Waste To Resources IP, LIFE20 IPE/LV/000014

Projekta numurs: LIFE20 IPE/LV/000014 LIFE-Waste To Resources IP (“Waste To Resources Latvia – boosting regional sustainability and circularity”)

Iepirkuma ID Nr. ZJ 2022/01/ LIFE20 IPE/LV/000014 LIFE

Aktivitātes nosaukums un numurs	C6 aktivitāte “Apstākļu radīšana ilgtspējīgai atkritumu apsaimniekošanai un materiālu aprites veicināšanai nacionālā, reģionālā un vietējā līmenī”
Nodevuma nosaukums projektā	Ieteikumi ražotāju atbildības sistēmas modeļa pilnveidei (RAS) tabakas izstrādājumiem
Sasniedzamā rezultāta izpildes termiņš	1/31/2024
Nodevuma iesniegšanas datums	1.1.versija - 07/26/2023
Versija	1.2.

Informācija atspoguļo tikai autoru nostāju un viedokli, un ne vienmēr atspoguļo Eiropas Savienības vai Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūras (CINEA) nostāju un viedokli. Ne Eiropas Savienība, ne finansējuma piešķirējs nav atbildīgi par pausto saturu.

LIFE integrētais projekts “Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana, ieviešot atkritumu kā resursu izmantošanas koncepciju” (LIFE Waste To Resources IP, LIFE20 IPE/LV/000014) tiek īstenots ar Eiropas Savienības un Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu.

Project No. LIFE20 IPE/LV/000014 LIFE-Waste To Resources IP (“Waste To Resources Latvia – boosting regional sustainability and circularity”)

Procurement ID No. ZJ 2022/01/ LIFE20 IPE/LV/000014 LIFE

ACTIVITY AND NUMBER	ACTIVITY C6.3 Enabling conditions for boosting sustainable waste management and material circularity at the national, regional and local level
TITLE OF DELIVERABLE in the project	Recommendations for the most optimal model of application of EPR scheme in Latvia for tobacco products
Deadline for deliverable in project	1/31/2024
Date of submission	1.1.07/26/2023 1.2.01/31/2024
Version	1.2.

The information reflects only the position and opinion of the authors and does not necessarily reflect the position and opinion of the European Union or the European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency (CINEA). Neither the European Union nor the funding provider is responsible for the content expressed.

LIFE integrated project "Waste as resources in Latvia - Promotion of regional sustainability and circulation by introducing the concept of using waste as resources" (LIFE Waste To Resources IP, LIFE20 IPE/LV/000014) is implemented with the financial support of the European Union and the State Regional Development Agency.

Summary

RECOMMENDATIONS FOR THE DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF THE EXTENDED PRODUCER RESPONSIBILITY SCHEME

in relation to tobacco products with filters, filters intended for use with tobacco products, and their waste

1. Introduction

A significant challenge in the field of environmental protection is microplastic pollution – a persistent type of environmental pollution caused by many widely used products, including product packaging, clothing, cosmetics, and a large number of other products that use plastic. Although the impact of this microplastic on the environment, incl. human health has not yet been identified, this type of pollution is new in the history of the Earth and its long-term effects are unknown to us, therefore, it is desirable to reduce this pollution as much as possible.

An important source of microplastics is the filters included in cigarettes, which are mostly made from cellulose acetate. It is cigarette filters that are the most common form of environmental littering, as smokers very often leave these small, inconvenient wastes into the environment: in water bodies, beaches, forests, and anywhere else. Cigarette filters also release several other substances harmful to environmental health: nicotine, polycyclic aromatic hydrocarbons, heavy metals, and others.

The most desirable actions to reduce this environmental pollution would be:

1. Reduce the number of cigarettes consumed by reducing the prevalence of smoking. A preferred scenario that would also improve public health.
2. Create filters of more environmentally friendly material. Pollution cannot be prevented in this way, however, because the task of the filter is to capture substances harmful to health created in the smoking process. Therefore, used cigarette filters always will contain environmentally harmful substances.
3. Make sure that as much as possible, all used cigarette filters end up in household waste collection points. If this is achieved, most of the environmentally harmful substances present in the filters will biodegrade under controlled conditions, preventing negative effects on the natural environment.

In order to implement the 3rd action, a special institutional system is being created in the European Union, including in Latvia: the Extended Producer Responsibility System (EPRS) for tobacco products with filters and filters intended for use together with tobacco products and their waste.

1.1. Regulatory context

In order to reduce the release of plastic waste into the environment, the requirements of **Directive (EU) 2019/904 of 5 June 2019 on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment** are currently being implemented in the countries of the European Union. This directive provides that, in order to prevent environmental pollution with various types of plastic waste as much as possible, including tobacco products with filters

and filters intended to be used with tobacco products, all EU member states must implement the "polluter pays" principle by applying EPRSs. With the financial resources obtained in this way, the costs of waste management and litter cleaning, as well as the costs of awareness-raising measures aimed at preventing and reducing such littering, must be covered.

By implementing the requirements of this EU directive, the **Law on Reducing the Consumption of Plastic Products** was adopted in Latvia on 27 May 2021. The declared goals of the law include both the reduction of single-use plastic products and the development of a circular economy. This law requires that for a range of products containing plastic, including tobacco products with filters and filters intended for use with tobacco products, an EPRS must be established. The law determines the basic principles of the EPRS operation, specifying that more detailed procedures are determined by the regulations of the Cabinet of Ministers.

Based on this law, on 05.01.2023 adopted Regulations of the Cabinet of Ministers No. 781 "Regulations on the establishment and application of the producer's extended liability system for products containing plastic" (hereinafter - CM regulations).

1.2. Methods used

When evaluating the CM regulations, the following actions were taken:

1. An institutional analysis was carried out, determining the following aspects: a) actions necessary for the creation of the EPRS, their sequence, responsible institutions, and the approximate time required for each action; b) Actions required for the annual/permanent operation of the EPRS system, the responsible institutions and the approximate time required for each action.
2. An initial financial analysis was carried out, determining the costs of a) collection and management of tobacco product filter waste; b) for the initial creation of the EPRS, determining what administrative expenses it will cause for the participating institutions; c) Administrative costs of the annual/ongoing operation of the EPRS system. Expenses, including administrative expenses, were estimated based on available data. The amount of waste was assessed, the funding required for informational campaigns based on previous experience, as well as the administrative expenses in man-days.
3. An initial risk analysis was performed, identifying the most significant risks in each of the actions defined within the framework of the institutional analysis, as well as indicating the best way to prevent these risks.

2. The volume of tobacco products and their waste in Latvia

The volume of cigarette filter waste directly results from the amount of tobacco products sold for consumption in Latvia.

Data on the circulation of excise goods, including tobacco products, in Latvia, are collected by the State Revenue Service of the Republic of Latvia. In 2022, the following amounts were imported into Latvia:

- cigarettes – 1 846 432 th. pieces
- cigarillos – 8 172 th. pieces
- heated tobacco – 61 541 kg.

Assuming that the weight of one cigarette and cigarillo is 1 gram, and the weight of one filter is 0,203 grams, the total weight of tobacco filter waste is calculated: 396 tons/year.

According to a recent study, 38% of tobacco products, or 150,5 tons are consumed in public places, i.e. fall within the scope of the EU Directive. Out of those 150,5 tons, 23% or 34 tons are littered and enter the environment.

In this study, all calculations, including potential contributions from producers, are based on the amount of filter waste in 2022.

Forecasts show that the constantly decreasing population of Latvia, combined with measures to limit smoking, educate the public and improve the waste collection infrastructure, will ensure that the amount of tobacco product waste will gradually decrease.

3. The potential amount of EPRS costs and producer contributions

Producer contributions are intended to cover the total cost of the EPRS, so their amount is directly related to the cost of the EPRS.

The total costs of EPRS consist of the following main items:

- waste collection and transportation costs
- waste disposal costs
- costs of creating and maintaining infrastructure for the collection of waste
- EPRS administration costs
- costs of informing the public and educational activities.

3.1. Waste collection and transportation costs

The costs consist of two blocks:

- collection and transportation of waste discarded directly into the environment: collected amount 34 tons/year, cost 5 121 EUR/year
- collection and transport of correctly (into waste bins) discarded waste: collected amount 113,8 tons/year, cost 24 698 EUR/year
- total cost: 29 818 EUR/year.

3.2. Waste disposal costs

In Latvia, filter waste is disposed of in landfills as part of unsorted household waste. Therefore, the fee for disposal of this waste also corresponds to the fee set by the respective landfill for unsorted household waste.

By multiplying the amount of filter waste improperly disposed of in public places – 34 tons/year with the average disposal fee of 113 EUR/t, we get the total waste disposal costs of 3,842 EUR/year.

3.3. Costs of creating and maintaining infrastructure for the collection of waste

The costs of creating and maintaining the infrastructure for the collection of waste include initial investments for the purchase and placement of waste containers in public places of a municipality, as well as their maintenance (replacement, repair) costs.

The CM regulations state that these costs may be at most 5% of the waste collection, transportation, and disposal costs calculated in the previous points. Namely,

$$(5\,121 + 24\,698 + 3\,842) \times 5\% = 1\,683 \text{ EUR/year}$$

This amount of money is insufficient to build and maintain a modern garbage management infrastructure in all municipalities of Latvia.

An alternative approach to determining the size of this cost item would be to provide a specific amount (e.g. 0.2 EUR) per inhabitant. The infrastructure creation budget for the whole of Latvia, calculated in this way, would be:

$$1\,875\,757 \text{ inhabitants} \times 0,2 = 375\,151,40 \text{ EUR/year}$$

In the coming years, infrastructure maintenance and operation costs of 10% of the initial investment, or EUR 37 515,14 per year, can be expected.

If the creation and maintenance of this infrastructure is carried out by municipalities, or municipal services companies, or another waste manager in the territory of the specific municipality, the amount of funding would be calculated in proportion to the number of inhabitants in the municipality.

3.4. EPRS administration costs

Detailed calculation of the EPRS administration costs, incl. system creation costs and maintenance costs in the coming years is done in the Evaluation report.

The results are summarized below:

- The cost to set up the EPRS in the 1st year of operation – 45 520 EUR.
- EPRS administration costs per year – 56 080 EUR/year
- Administrative costs of municipalities: in the 1st year – 123 840 EUR, in subsequent years – 82 560 EUR/year.

3.5. Costs of public information and educational activities

Both the EU Directive and the CM regulations provide for the inclusion of the costs of educating the public about the harmfulness of tobacco product waste to the environment. The CM regulations specify that communication events should be planned four times a year. Two of them are publications and educational materials in mass media with an audience of at least 100 000 people.

Based on previous experience in organizing and purchasing such events, these costs are planned at 200 000 EUR per year.

3.6. The total cost of the ERPS

Below is a summary of the EPRS costs calculated in the previous chapters. It includes not only the costs that are provided for by the CM regulations but also the costs to local governments

that the administration of EPRS will cause them. The cost of creating and maintaining the infrastructure for the collection of garbage caused by waste is assumed to be 0.2 EUR/year per 1 inhabitant.

Table 1. The total cost of the ERPS, EUR/year

Cost item	1st year	Following years
Waste collection, transportation, and disposal costs:	408 812	71 175
The costs of collection and transportation of improperly disposed (littered) waste	5 121	5 121
The costs of collection, transportation, and disposal of properly disposed (into waste bins) waste	24 698	24 698
Costs of disposal of improperly disposed waste	3 842	3 842
Costs of creation and maintenance of infrastructure for the collection of litter	375 151	37 515
EPRS administration costs:	169 360	138 640
EPRS management company's costs	45 520	56 080
	+	
	56 080	
Municipal costs	123 840	82 560
The cost of public education/information measures	200 000	200 000
Total, EUR/year	834 252	409 815

The following table summarizes the costs of EPRS according to the methodology specified in the CM regulations.

Table 2. The total cost of the ERPS, EUR/year

Cost item	1st year	Following years
Waste collection, transportation, and disposal costs:	35 343	35 343
The costs of collection and transportation of improperly disposed (littered) waste	5 121	5 121
The costs of collection, transportation, and disposal of properly disposed (into waste bins) waste	24 698	24 698
Costs of disposal of improperly disposed waste	3 842	3 842
Costs of creation and maintenance of infrastructure for the collection of litter	1 683	1 683
EPRS administration costs:	45 520	56 080

EPRS management company's costs	45 520	56 080
Municipal costs	0	0
The cost of public education/information measures	200 000	200 000
Total, EUR/year	336 943	291 423

4. Institutional scheme of EPRS operation, financial flows, and risk analysis

The main involved actors in the Latvian scheme of EPRS are:

- **Manager.** The institution that undertakes to organize the EPRS process, including initiating the conclusion of contracts with the other parties involved in the process, develops a management plan, organizes the necessary financial circulation of the EPRS, organizes (within its powers) waste collection and management, carries out informational campaigns, ensures reporting and preparation of reports. Specialized companies can become managers (in Latvia there are, for example, LTD "Zaļā josta" and JSC "Latvijas Zaļais punkts"), but this function can also be taken on by one of the manufacturers.
- **Municipality** (the term also includes the waste manager to whom the municipality has delegated this function). The institution, which actually provides waste collection and management, plans the waste collection infrastructure and also provides information about the collected waste. There are 43 municipalities in Latvia.
- **Manufacturer.** The manufacturer covers the costs of EPRS.
- **State Environmental Service.** The institution that provides supervision of the EPRS system from a functional point of view, and selects the manager.

The scheme of EPRS envisages a significant office activity, such as agreements between the Manager and Manufacturers, agreements between the Manager and all 43 Municipalities, elaboration of a management plan by the Manager, approval of this plan by the State Environmental Service, yearly reporting as well as four quarterly reports per year from all Municipalities. Initially, the agreements are concluded for one year and later – for three years.

These bureaucratic procedures include multiple risks, e.g., part of the Municipalities may want to conclude agreements with one potential Manager, and another – with some other potential Manager, the Manager has minimal authority to elaborate management plans for Latvian municipalities, there is a possibility that the Manager invests time in the creation of these multiple agreements but is not approved by the State Environmental Service. In the report were identified potential institutional risks for the involved actors.

It is important to bear in mind that the newly introduced EPRS creates expenses not just for the Manager (commercial enterprise) but also for the public sector – our assessed costs for the public sector are 123 840 EUR per year. It should be reconsidered whether these additional expenses should be covered by all taxpayers or by the Manufacturer.

5. Recommendations

The current EPRS is unviable and there are needed significant changes:

- **Finances.** If the currently available financing is evenly spread in all Latvian municipalities, the resulting sum is much too small to achieve any change. Payments for the disposal of the waste are tens of times too low and costs of the creation and maintenance of infrastructure for the collection of litter and even hundreds of times too low to start any activities.
- **Public education/information measures** might be the most effective as information campaigns can prevent littering. The most efficient channels could be the Internet, TV, schools, and other educational institutions. It might be more beneficial to invest the available financing in this area instead of spreading it over all the municipalities where the available sums would be too small to achieve any results. The effect of public campaigns should be measured through opinion polls.
- **Institutionally** there are too high risks for the Managers and Municipalities who, most likely, be unwilling to start the process of EPRS due to the hefty bureaucracy and minor sums. This can be solved by, for example: minimising/decreasing the responsibilities of Managers and Municipalities or significantly increasing the amount of financing.
- There should be developed a centralized system to **monitor the impact** of EPRS in order to measure the impact of the investments. For this, a methodology should be elaborated to measure the littering of the waste of tobacco products. There should be made an assessment of the situation before the start of EPRS, and this assessment needs to be repeated on a regular basis to measure the progress of EPRS.

Saturs

Summary	4
Saturs	11
Termini un saīsinājumi	12
1. Ievads	12
1.1. Plānošanas konteksts	13
1.2. Izmantotās metodes	14
2. Esošā situācija	15
2.1. Tabakas izstrādājumu un to atkritumu apjoms Latvijā	15
2.2. Nākotnes tendences	16
3. Potenciālais RAS izmaksu un ražotāju iemaksu apmērs	17
3.1. Atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas	18
3.2. Atkritumu apsaimniekošanas izmaksas	19
3.3. Atkritumu radītā piegūžojuma savākšanas infrastruktūras izveides un uzturēšanas izmaksas	20
3.4. RAS administrēšanas izmaksas	20
3.5. Sabiedrības informēšana un izglītošanas pasākumu izmaksas	20
3.6. RAS kopējās izmaksas	21
4. RAS darbības institucionālā shēma, finanšu plūsmas un risku analīze	22
5. Ieteikumi	32
5.1. Finansējums	33
5.2. Sabiedrības informēšana un izglītošana	33
5.3. Institucionālā sistēma	33
5.4. Uzraudzība un datu iegūšana	34
6. Pielikumi	34
Pielikums Nr. 1 – Pašvaldību atbildes uz aptauju	35

Termini un saīsinājumi

Termins, saīsinājums	Skaidrojums
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
ES	Eiropas Savienība
MK Noteikumi	Ministru Kabineta Noteikumi Nr. 781 "Noteikumi par ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas izveidi un piemērošanu plastmasu saturošiem izstrādājumiem"
RAS	Ražotāja (paplašinātās) atbildības sistēma (<i>angliski: Extended Producer Responsibility</i>) – sistēma, kas ar finansiālu instrumentu palīdzību liek ražotājam novērst ražotā produkta kaitīgo ietekmi uz vidi visa šī produkta dzīves cikla laikā
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VVD	Valsts vides dienests

1. Ievads

Nozīmīgs izaicinājums vides aizsardzības jomā ir **mikroplastmasas piesārņojums** – noturīgs vides piesārņojuma veids, kuru rada liels skaits dažādu plaši lietotu produktu, tajā skaitā preču iepakojums, apģērbs, kosmētika un liela daļa pārējo produktu, kuros izmantota plastmasa. Lai arī šī mikroplastmasas ietekme uz vides, t.sk. cilvēka veselību vēl nav apzināta, šis piesārņojuma veids ir jaunums Zemes vēsturē un tā ilgtermiņa ietekme mums nav zināma un, līdz ar to, ir vēlamams šo piesārņojumu pēc iespējas samazināt.

Nozīmīgs mikroplastmasas avots ir arī **cigaretēs iekļautie filtri**, kuri pārsvarā ir ražoti no celulozes acetāta. Tieši cigarešu filtri ir visizplatītākais vides pieguļojuma veids, jo smēķētāji šos nelielos, neērtos atkritumus ļoti bieži izmet vidē: ūdenstilpnēs, pludmalēs, mežos un jebkur citur. Cigarešu filtri vidē noārdās 7-14 gadus ilgi,¹ taču šajā procesā rodas mikroplastmasas šķiedras, kuras, savukārt, noārdās daudz lēnāk un rada dažādus draudus videi. Bez tam cigarešu filtri izdala virkni citu vides veselībai kaitīgu vielu: nikotīnu, policikliskos aromātiskos oglekļa ražus, smagos metālus un citus.

1. Šī vides piesārņojuma samazināšanai vēlamākās rīcības būtu: Visefektīvākais veids neatkarīgi no SUP Direktīvas tvēruma būtu samazināt patērēto cigarešu apjomu, samazinot smēķēšanas paraduma izplatību. Šis ir vēlamākais scenārijs, kas uzlabotu arī sabiedrības veselību.
2. Radīt videi draudzīgāka materiāla filtrus. Lai arī SUP Direktīvas ievadā viens no paustajiem mērķiem ir "Gaidāms, ka inovācija un produktu izstrāde nodrošinās noturīgas alternatīvas plastmasu saturošiem filtriem, un tas ir jāpaātrina", tomēr šādā ceļā piesārņojumu pilnībā nevar novērst, jo filtra uzdevums ir uztvert smēķēšanas procesā radītās veselībai kaitīgās vielas. Līdz ar to, izmantoti cigarešu filtri vienmēr saturēs videi kaitīgas vielas.

¹ François-Xavier Joly, Mathieu Coulis, Comparison of cellulose vs. plastic cigarette filter decomposition under distinct disposal environments, Waste Management, Volume 72, February 2018, Pages 349-353.

3. Panākt, ka pēc iespējas visi izlietotie cigarešu filtri nokļūst sadzīves atkritumu konteineros. Ja tas tiek sasniegts, tad lielākā daļa filtroso esošo videi kaitīgo vielu bioloģiski noārdās kontrolētos apstākļos, novēršot negatīvo ietekmi uz dabisko vidi.

Lai ieviestu augstāk minēto 3. rīcību, Eiropas Savienībā, tajā skaitā, Latvijā tiek veidota īpaša institucionālā sistēma: **Ražotāju paplašinātās atbildības sistēma (RAS) attiecībā uz tabakas izstrādājumiem ar filtriem un filtriem, kas paredzēti lietošanai kopā ar tabakas izstrādājumiem un to atkritumiem.**

Šī darba mērķis ir izvērtēt piedāvāto sistēmu no institucionālā un finansiālā viedokļa un sniegt priekšlikumus tās uzlabošanai.

1.1. Plānošanas konteksts

1.1.1. Ražotāju paplašinātās atbildības sistēmas

Ražotāju paplašinātās atbildības sistēmas (RAS) ir īpašs vides politikas instruments, kura ietvaros ražotājam ir jāuzņemas atbildība par viņa ražotā produkta ietekmi uz vidi līdz šī produkta dzīves cikla noslēgumam, t.i. ietverot arī šī produkta radīto atkritumu sadalīšanos vai pārstrādi. Lielākais akcents RAS politikā tiek likts tieši uz šo pēdējo produkta dzīves stadiju, spiežot ražotāju segt šo atkritumu savākšanas un apsaimniekošanas izmaksas.

RAS pēdējās desmitgadēs plaši tiek ieviestas un pielietotas Eiropas Savienības valstīs. Šādā veidā veiksmīgi tiek ierobežota, piemēram, lietoto rīpu, pudeļu, bateriju, elektronikas atkritumu nokļūšana vidē.

RAS ir dažādi veidi, piemēram, ražotājam ir jāsedz produkta pārstrādes, atkārtotas izmantošanas vai atkritumu savākšanas un apsaimniekošanas izmaksas. RAS var uzņemt pats ražotājs, taču ražotājs var šo funkciju uzticēt arī specializētam uzņēmumam.

Valsts institūcijas nodrošina rezultatīvu un caurspīdīgu RAS darbību atbilstoši normatīvu prasībām, galvenokārt, pārbaudot RAS efektivitāti no vides pārvaldības un no finanšu viedokļa.

Jebkura RAS rada papildu izmaksas un administratīvo slogu gan ražotājam, gan valsts pārvaldībai, palielinot arī produkta cenu. Tomēr šāds solis ir neizbēgams, ja vēlamies pēc iespējas saglabāt vides kvalitāti.

1.1.2. Normatīvā bāze

Lai samazinātu plastmasas atkritumu nokļūšanu vidē, Eiropas Savienības valstīs šobrīd tiek ieviestas 2019. gada 5. jūnija Direktīvas (ES) 2019/904 **par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu** prasības. Šī direktīva paredz, ka, lai pēc iespējas novērstu vides piesārņojumu ar dažāda veida plastmasas atkritumiem, tajā skaitā tabakas izstrādājumiem ar filtriem un filtriem, kurus paredzēts lietot ar tabakas izstrādājumiem, visām ES dalībvalstīm ir jāievieš princips "piesārņotājs maksā", pielietojot ražotāja paplašinātās atbildības shēmas. Ar šādi iegūtajiem finanšu resursiem ir jānodrošina atkritumu apsaimniekošanas un piegružojuma satīrīšanas izmaksas, kā arī izmaksas par informētības vairošanas pasākumiem, kuru mērķis ir šādu piegružojumu novērst un samazināt.

leviešot šīs ES direktīvas prasības, Latvijā 2021. gada 27. maijā tika pieņemts **Plastmasu saturošu izstrādājumu patēriņa samazināšanas likums**. Likuma deklarētie mērķi ietver gan vienreiz lietojamo plastmasas izstrādājumu apjoma samazināšanu, gan aprites ekonomikas attīstību. Šis likums nosaka to, ka virknei plastmasu saturošu produktu, tajā skaitā tabakas izstrādājumiem ar filtriem un filtriem, kurus paredzēts lietot ar tabakas izstrādājumiem, ir jāveido ražotāja paplašinātās atbildības sistēma (RAS). Likums nosaka RAS darbības pamatprincipus, un detālāku piemērošanas kārtību nosaka Ministru kabineta noteikumi.

Balstoties uz šo likumu, ir pieņemti 13.12.2022. Ministru kabineta noteikumi Nr. 781 "Noteikumi par ražotāja **paplašinātās atbildības** sistēmas izveidi un piemērošanu **plastmasu saturošiem izstrādājumiem**" (turpmāk – MK Noteikumi).

1.2. Izmantotās metodes

Vērtējot MK Noteikumus, tika veikta:

1. **Institucionālā analīze**, izvērtējot šādus aspektus: a) RAS izveidei nepieciešamās rīcības, to secība, atbildīgās institūcijas un aptuveni nepieciešamais laiks katras rīcības veikšanai; b) RAS ikgadējai / pastāvīgajai darbībai nepieciešamās rīcības, atbildīgās institūcijas un aptuveni nepieciešamais laiks katras rīcības veikšanai.

2. Sākotnējā **finanšu analīze**, nosakot izmaksas: a) tabakas izstrādājumu filtru atkritumu savākšanai un apsaimniekošanai; b) RAS sākotnējai izveidei, nosakot, kādus administratīvos izdevumus tas radīs iesaistītajām institūcijām; c) RAS ikgadējās / pastāvīgās darbības administratīvās izmaksas. Izdevumi, tajā skaitā administratīvie izdevumi, tika noteikti aptuveni, balstoties uz esošajiem datiem. Tika vērtēts atkritumu apjoms, uz līdzšinējo pieredzi balstīts informatīvajām kampaņām nepieciešamais finansējums, kā arī administratīvie izdevumi cilvēkdienās.

3. Sākotnējā **risku analīze**, nosakot būtiskākos riskus katrā no institucionālās analīzes ietvaros definētajām rīcībām, kā arī norādot uz labāko veidu šo risku novēršanai.

2. Esošā situācija

2.1. Tabakas izstrādājumu un to atkritumu apjoms Latvijā

Cigarešu filtru atkritumu apjoms tieši izriet no patēriņam Latvijā nodotā tabakas izstrādājumu apjoma. ES Direktīvas 2019/904 prasības ir attiecināmas uz tabakas izstrādājumiem ar filtriem. Šādu izstrādājumu raksturīgākie piemēri ir:

- cigaretes;
- cigarillas;
- karsējamā tabaka;

kā arī filtri, ko izmanto kopā ar tabakas izstrādājumiem.

Datus par akcīzes preču, tajā skaitā tabakas izstrādājumu, apriti Latvijā apkopo VID. Zemāk ir apkopotī VID mājaslapā² pieejamie dati par patēriņam Latvijā nodoto minēto trīs tabakas izstrādājumu veidu apjomu.

2.1.tabula: Patēriņam Latvijā nodoto tabakas izstrādājumu apjoms, 2018-2022

Tabakas izstrādājumu veidi	2018	2019	2020	2021	2022
Cigaretes, tūkst. gab.	1 940	1 902	1 803	1 804	1 846 432
	496	274	470	244	
<i>Cigāri un cigarillas, tūkst. gab.</i>	<i>37 038</i>	<i>29 429</i>	<i>30 194</i>	<i>28 716</i>	<i>27 241</i>
t.sk. cigarillas, tūkst. gab.¹⁾	11 111	8 829	9 058	8 615	8 172
Kopā, tūkst. gab.	1 951	1 911	1 812	1 812	1 854 604
	607	103	528	859	
Izmaiņas pret iepriekšējo gadu, %		-2,08%	-5,16%	0,02%	2,30%
Izmaiņas 2022 pret 2018, %					-4,97%
Karsējamā tabaka, kg	4 573	33 033	72 355	58 139	61 541
Izmaiņas pret iepriekšējo gadu, %		622,35%	119,04%	-19,65%	5,85%
Izmaiņas 2022 pret 2018, %					1245,75%

Piezīmes: 1) VID statistikā tiek norādīts tikai kopējais cigāru un cigarillu apjoms; cigarillu apjoms tiek pieņemts 30% apmērā³ no kopējā cigāru un cigarillu apjoma.

Cigarešu un cigarillu apjoms Latvijā pēdējo piecu gadu laikā ir nedaudz samazinājies, kamēr karsējamās tabakas apjoms ir pieaudzis gandrīz 13 reizes (jāņem vērā, ka karsējamā tabaka ir jauns produkts un Latvijas tirgū tiek laista tikai no 2018.gada).

Lai aprēķinātu šo tabakas izstrādājumu radīto filtru atkritumu apjomu, tiek izmantoti šādi pieņēmumi:

² <https://www.vid.gov.lv/lv/akcizes-precu-aprite/aprites-raditaji-2022gada-12-menesos> ; skatīts 15.03.2023.

³ Izvērtējums par konkrētu plastmasas izstrādājumu ierobežojumu un aizliegumu, Gateway & Partners, 2020

- vidējais vienas cigaretes un cigarillas svars - 1 grams⁴; vidējais viena filtra svars – 0,203 grami⁵;
- publiskās vietās patērēto tabakas izstrādājumu īpatsvars no kopējā skaita – 38%⁶;
- publiskā vidē nonākošo (t.i. ārpus atkritumu tvertnēm izmesto) filtru īpatsvars no publiskās vietās izsmēķētā apjoma – 23%⁷.

Karsējamās tabakas gadījumā tiek pieņemts, ka vienas nosacītās vienības (vienas cigaretes ekvivalents) ir 1 grams, t.sk. filtra svars ir 0,203 grami.

ES Direktīva 2019/904 attiecas tikai uz tiem filtru atkritumiem, kuri ir radušies smēķējot vai lietojot tabakas izstrādājumus publiskās vietās, t.i. ārpus privātām telpām un teritorijām.

2.2.tabula: Filtru atkritumu apjoms, 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Kopējais filtru atkritumu apjoms:					
Cigaretes, kg	393 921	386 162	366 104	366 262	382 460
Cigarillas, kg	2 256	1 792	1 839	1 749	1 593
Karsējamā tabaka, kg	928	6 706	14 688	11 802	11 919
Kopā, kg	397 105	394 660	382 631	379 813	395 972
Kopā, tonnas	397,1	394,7	382,6	379,8	396,0
Izmaiņas pret iepriekšējo gadu, %		-0,62%	-3,05%	-0,74%	4,26%
Izmaiņas 2022 pret 2018, %					-0,29%
T.sk. publiskās vietās izmesto filtru atkritumu apjoms, tonnas, t.sk.:	150,9	150,0	145,4	144,3	150,5
Publiskās atkritumu tvertnēs izmestais atkritumu apjoms, tonnas:	116,2	115,5	112,0	111,1	113,8
Publiskā vidē nonākošais filtru atkritumu apjoms, tonnas	34,7	34,5	33,4	33,2	34,0

Kopējais filtru atkritumu apjoms pēdējo piecu gadu laikā ir samazinājies par 0,29%. Tomēr jāatzīmē, ka pēc trīs gadu krituma (2019.-2021.g.), 2022. gadā tas ir pieaudzis par 4,26%.

2.2. Nākotnes tendences

⁵ Analytical Test Report, Estimation of Cigarette butt weight, Labstat, Feb 21, 2020

⁶ Pētījums "Littering survey program in Latvia", NielsenIQ, 2022

⁷ Pētījums "Littering survey program in Latvia", NielsenIQ, 2022

Kopš 2018. gada filtru atkritumu apjoms ir nedaudz samazinājies, lai arī 2022. gada rādītāji liecina, ka 2022. gadā ir noticis pieaugums.

Kopumā gan Latvijā patērētajam tabakas izstrādājumam, gan to radīto filtru atkritumu apjomam ir mērena samazināšanās tendence. Prognozējams, ka tā turpināsies arī nākotnē.

Patērēto tabakas izstrādājumu apjoms ir pamatā atkarīgs no divu faktoru kombinācijas: iedzīvotāju skaita un smēķētāju skaita tajā.

Atbilstoši LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem iedzīvotāju skaits Latvijā pastāvīgi samazinās.

2.3.tabula: Iedzīvotāju skaits Latvijā, 2018-2022

Iedzīvotāju skaits	2018	2019	2020	2021	2022
Iedzīvotāju skaits gada sākumā	1 934 379	1 919 968	1 907 675	1 893 223	1 875 757
Izmaiņas pret iepriekšējo gadu, %		-0,74%	-0,64%	-0,76%	-0,92%
Izmaiņas 2022 pret 2018, %					-3,03%

LR Ekonomikas ministrija prognozē⁸, ka iedzīvotāju skaits Latvijā turpinās samazināties vēl tuvākos 20 gadus, līdz 2041. gadam, kad tiek prognozēts iedzīvotāju skaits 1 728 361 jeb par aptuveni 8,7% mazāk kā 2021. gadā. Savukārt, ANO iezīmē būtiski pesimistiskākas prognozes, paredzot, ka 2040. gadā Latvijā dzīvos tikai 1,6 miljoni iedzīvotāji⁹.

Eurostat dati¹⁰ liecina, ka smēķētāju īpatsvars Latvijā (iedzīvotāju grupā 15+ gadi) ir viens no lielākajiem Eiropas Savienībā, turklāt tas no 2014. līdz 2020. gadam ir pieaudzis no 30% līdz 32%. Nav skaidrs, vai šī tendence saglabāsies arī nākotnē un, cik lielā mērā.

Kopumā var prognozēt, ka pastāvīgi sarūkošais Latvijas iedzīvotāju skaits savienojumā ar smēķēšanas ierobežošanas, sabiedrības izglītošanas un atkritumu savākšanas infrastruktūras uzlabošanas pasākumiem, nodrošinās to, ka apsaimniekojamais tabakas izstrādājumu atkritumu skaits nākotnē pakāpeniski samazināsies.

Šajā pētījumā tālākie aprēķini, tajā skaitā, par potenciālajām ražotāju iemaksām, ir balstīti uz filtru atkritumu apjomu 2022. gadā.

3. Potenciālais RAS izmaksu un ražotāju iemaksu apmērs

Ražotāju iemaksas ir paredzētas kopējo RAS izmaksu segšanai, tātad to apmērs ir tieši atkarīgs no RAS izmaksām.

Kopējās RAS izmaksas veido šādas galvenās pozīcijas:

⁸ <https://prognozes.em.gov.lv/lv/demografijas-prognozes> ; skatīts 01.12.2022.

⁹ UN Population Data Portal; <https://pdp.unfpa.org/apps/Oaeda6af00dd4544ba50452da2dda474/explore> ; skatīts: 01.12.2022.

¹⁰ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Smoking_prevalence,_by_country,_2014_and_2020_\(%25_of_population_aged_15_or_over\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Smoking_prevalence,_by_country,_2014_and_2020_(%25_of_population_aged_15_or_over).png) ; skatīts: 01.12.2022.

- atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas;
- atkritumu apsaimniekošanas izmaksas;
- atkritumu radītā piegružojuma savākšanas infrastruktūras izveides un uzturēšanas izmaksas;
- RAS administrēšanas izmaksas;
- sabiedrības informēšana / izglītošanas pasākumu izmaksas.

3.1. Atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas

RAS izmaksās tiek iekļautas tikai publiskās vietās izmesto atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas. Tās veido divi bloki:

- nepareizi, tieši apkārtējā vidē, izmesto atkritumu savākšana un transportēšana;
- pareizi, atkritumu tvertnēs, izmesto atkritumu savākšana un transportēšana.

Kā minēts 2.1. nodaļā, publiskā vidē nonākušo (t.i. ārpus atkritumu tvertnēm izmesto) filtru īpatsvars ir 23% no kopējā publiskās vietās izsmēķētā apjoma jeb 34,0 tonnas gadā.

3.1. tabula. Nepareizi izmesto atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas

Aprēķina pozīcija	Rādītājs
Savācamo atkritumu daudzums, 2022. gads, t/gadā, t.sk:	34,0
Pilsētu teritorijās (blīvi apdzīvotas) ¹⁾	27,2
Lauku teritorijās (reti apdzīvotas) ¹⁾	6,8
Nepareizi izmestu atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas, EUR/t:	
Pilsētu teritorijās (blīvi apdzīvotas) ²⁾	96
Lauku teritorijās (reti apdzīvotas) ²⁾	369
Atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas, EUR/gadā:	
Pilsētu teritorijās (blīvi apdzīvotas)	2 611
Lauku teritorijās (reti apdzīvotas)	2 510
Kopā, EUR/gadā	5 121

Piezīmes: 1) saskaņā ar CSP datiem 2022. gadā 80% Latvijas iedzīvotāji dzīvo pilsētu teritorijās jeb blīvi apdzīvotās vietās, un 20% - lauku teritorijās jeb reti apdzīvotās vietās;

2) avots: Izvērtējums par konkrētu plastmasas izstrādājumu ierobežojumu un aizliegumu, Gateway & Partners, 2020

Pareizi izmesto atkritumu savākšanas, transportēšanas līdz poligonam un turpmākās apsaimniekošanas izmaksas atbilst maksai par nešķirotu sadzīves atkritumu izvešanu (EUR/t).

Šajā pētījumā, atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas nozares uzņēmuma sniegtai informācijai, šī maksa tiek pieņemta 217 EUR/t ar PVN.

RAS izveides gaitā, veicot precīzākus aprēķinus par izmaksām konkrētām pašvaldībām, būtu jāizmanto šo pašvaldību teritorijās noteikto maksu par nešķirotu sadzīves atkritumu izvešanu.

Sareizinot publiskās atkritumu tvertnēs izmesto atkritumu apjomu – 113,8 tonnas/gadā (skat. 2.2. tabulu) ar izvešanas maksu 217 EUR/tonnā, iegūstam pareizi izmesto atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas **24 698 EUR/gadā**.

Tātad kopējās atkritumu savākšanas un transportēšanas (un pareizi izmesto atkritumu gadījumā – arī turpmākās apsaimniekošanas) izmaksas ir **29 818 EUR/gadā**.

3.2. Atkritumu apsaimniekošanas izmaksas

Filtru atkritumi Latvijā tiek nodoti apglabāšanai atkritumu poligonos kā daļa no nešķirotiem sadzīves atkritumiem. Tātad arī maksa par šo atkritumu apsaimniekošanu atbilst attiecīgā poligona noteiktajai maksai par nešķirotiem sadzīves atkritumiem.

Šī maksa dažādos atkritumu poligonos būtiski atšķiras. Apskatot sešu, dažādos Latvijas reģionos esošu atkritumu poligonu maksas, konstatēts, ka maksa ir robežās no 80,32 līdz 150,77 EUR/t ar PVN, ar vidējo maksas vērtību 113,01 EUR/t ar PVN. Šī maksas vērtība ir izmantota turpmākajos aprēķinos.

RAS izveides gaitā, veicot precīzākus aprēķinus par izmaksām konkrētām pašvaldībām, būtu jāizmanto konkrētā poligona noteikto maksu par nešķirotu sadzīves atkritumu nodošanu.

Kā minēts iepriekšējā nodaļā, pareizi izmesto atkritumu izvešanas maksā jau ir iekļauta arī šo atkritumu savākšana un turpmākā apsaimniekošana. Tātad, papildus maksa ir jāpiemēro tikai nepareizi izmestajam atkritumu apjomam.

Sareizinot publiskās vietās nepareizi izmesto filtru atkritumu apjomu – 34,0 tonnas/gadā (skat. 2.2. tabulu) ar minēto vidējo maksu, iegūstam kopējās atkritumu apsaimniekošanas izmaksas **3 842 EUR/gadā**.

3.3. Atkritumu radītā piegūrojuma savākšanas infrastruktūras izveides un uzturēšanas izmaksas

Atkritumu radītā piegūrojuma savākšanas infrastruktūras izveides un uzturēšanas izmaksas ietver sākotnējos ieguldījumus atkritumu konteineru iegādei un izvietojumam pašvaldības publiskās vietās, kā arī to uzturēšanas (aizvietojšanas, remontu) izmaksas.

MK Noteikumi nosaka, ka šīs izmaksas nedrīkst pārsniegt 5% no iepriekšējos punktos aprēķinātajām atkritumu savākšanas, transportēšanas un turpmākās apsaimniekošanas izmaksām. Proti,

$$(5\,121 + 24\,698 + 3\,842) \times 5\% = \mathbf{1\,683\,EUR/gadā}$$

Šāds naudas apjoms ir nepietiekams, lai visās Latvijas pašvaldībās izveidotu, nodrošinātu, pilnveidotu un uzturētu modernu piegūrojuma uzturēšanas infrastruktūru.

Alternatīva pieeja šīs izmaksu pozīcijas apmēra noteikšanai būtu paredzēt konkrētu summu (piemēram, 0,2 EUR) uz vienu iedzīvotāju. Tādā veidā aprēķināts infrastruktūras izveides budžets visai Latvijai būtu:

$$1\,875\,757 \text{ iedzīvotāji} \times 0,2 = \mathbf{375\,151,40\,EUR/gadā}$$

Nākamajos gados varētu paredzēt infrastruktūras uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksas 10% apmērā no sākotnējiem ieguldījumiem jeb **37 515,14 EUR gadā**.

Ja šīs infrastruktūras izveidi un uzturēšanu veic pašvaldības, to kapitālsabiedrības vai cits atkritumu apsaimniekotājs konkrētās pašvaldības teritorijā, finansējuma apjoms tiktu aprēķināts proporcionāli iedzīvotāju skaitam pašvaldībā.

3.4. RAS administrēšanas izmaksas

Detalizēts RAS administrēšanas izmaksu aprēķins, t.sk. sistēmas izveides izmaksas un uzturēšanas izmaksas nākamajos gados, ir veikts 4. nodaļā.

Zemāk ir apkopoti to rezultāti:

- RAS izveidošanas izmaksas 1. darbības gadā – **45 520 EUR**;
- RAS administrēšanas/uzturēšanas izmaksas – **56 080 EUR/gadā**;
- RAS komunikācijas pasākumi – **200 000 EUR/gadā**;
- pašvaldību administratīvās izmaksas: 1. gadā – **123 840 EUR**, nākamajos gados – **82 560 EUR/gadā**.

3.5. Sabiedrības informēšana un izglītošanas pasākumu izmaksas

Gan ES Direktīva, gan MK Noteikumi paredz RAS izmaksās iekļaut sabiedrības izglītošanas pasākumu, kuru mērķis ir veicināt izstrādājumu atkritumu izmešanu tam paredzētās vietās, izmaksas. MK Noteikumi precizē, ka jāparedz komunikācijas pasākumi četras reizes gadā. Divi

no tiem ir publikācijas un izglītojoši materiāli masu medijos, kuru auditorija ir vismaz 100 000 cilvēku.

Balstoties uz līdzšinējo pieredzi šādu pasākumu organizēšanā un iepirkšanā, šīs izmaksas tiek plānotas **200 000 EUR gadā**.

3.6. RAS kopējās izmaksas

Zemāk ir apkopotas iepriekšējās nodaļās aprēķinātās RAS izmaksas. Tajā ir iekļautas ne tikai tās izmaksas, kuras paredz MK Noteikumi, bet arī pašvaldību izmaksas, kuras tām radīs RAS administrēšana. Atkritumu radītā piegružojuma savākšanas infrastruktūras izveides un uzturēšanas izmaksas ir pieņemtas 0,2 EUR/gadā uz 1 iedzīvotāju.

3.2. tabula. RAS kopējās izmaksas pēc ekspertu aprēķiniem, EUR/gadā

Izmaksu pozīcija	Veidošanas gadā, EUR	Nākamajos gados, EUR
Atkritumu savākšanas, transportēšanas un turpmākās apsaimniekošanas izmaksas:	408 812	71 175
Nepareizi izmesto (uz zemes) atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas	5 121	5 121
Pareizi izmesto (atkritumu tvertnēs) atkritumu savākšanas, transportēšanas un turpmākās apsaimniekošanas izmaksas	24 698	24 698
Nepareizi izmesto atkritumu apsaimniekošanas izmaksas	3 842	3 842
Atkritumu radītā piegružojuma savākšanas infrastruktūras izveide un uzturēšana publiskās vietās	375 151	37 515
RAS administrēšanas izmaksas, t.sk.:	169 360	138 640
Apsaimniekotāja izmaksas	45 520	56 080
	+	
	56 080	
Pašvaldību izmaksas	123 840	82 560
Sabiedrības izglītošanas/informēšanas pasākumu izmaksas	200 000	200 000
Kopā, EUR/gadā	834 252	409 815

Nākamajā tabulā ir apkopotas RAS izmaksas atbilstoši MK Noteikumos noteiktajai metodikai.

3.3. tabula. RAS kopējās izmaksas atbilstoši MK Noteikumu metodikai, EUR/gadā

Izmaksu pozīcija	Veidošanas gadā, EUR	Nākamajos gados, EUR
Atkritumu savākšanas, transportēšanas un turpmākās apsaimniekošanas izmaksas:	35 343	35 343
Nepareizi izmesto (uz zemes) atkritumu savākšanas un transportēšanas izmaksas	5 121	5 121
Pareizi izmesto (atkritumu tvertnēs) atkritumu savākšanas, transportēšanas un turpmākās apsaimniekošanas izmaksas	24 698	24 698
Nepareizi izmesto atkritumu apsaimniekošanas izmaksas	3 842	3 842
Atkritumu radītā piegružojuma savākšanas infrastruktūras izveide un uzturēšana	1 683	1 683
RAS administrēšanas izmaksas, t.sk.:	45 520	56 080
Apsaimniekotāja izmaksas	45 520	56 080
	+ 56 080	
Pašvaldību izmaksas	0	0
Sabiedrības izglītošanas/informēšanas pasākumu izmaksas	200 000 (pēc MK noteikumu prasībām vismaz 3 % apmērā no atkritumu apsaimniekošanas maksas)	200 000 (pēc MK noteikumu prasībām vismaz 3 % apmērā no atkritumu apsaimniekošanas maksas)
Kopā, EUR/gadā	336 943	291 423

Īsinojuma pielikumā Nr. 2 ir detalizēts visu RAS izmaksu apkopojums.

4. RAS darbības institucionālā shēma, finanšu plūsmas un risku analīze

Balstoties uz MK Noteikumiem, tika identificētas šādas iesaistītās puses:

- **Apsaimniekotājs.** Institūcija, kura uzņemas organizēt RAS procesu, tajā skaitā iniciēt līgumu slēgšanu ar pārējām procesā iesaistītajām pusēm, izstrādāt apsaimniekošanas plānu, organizēt RAS nepieciešamo finanšu apriti, organizēt (savu pilnvaru ietvaros) atkritumu savākšanu un apsaimniekošanu, veikt informatīvos pasākumus, nodrošina atskaitīšanos un pārskatu sagatavošanu. Faktiski par apsaimniekotāju var kļūt specializēti uzņēmumi (Latvijā tādi ir, piemēram, SIA "Zaļā josta" un SIA "Latvijas Zaļais punkts"), taču šo funkciju var uzņemt arī kāds no ražotājiem.
- **Pašvaldība** (terminā ietverot arī atkritumu apsaimniekotāju, kam pašvaldība deleģējusi šo funkciju). Institūcija, kura faktiski nodrošina atkritumu savākšanu un apsaimniekošanu, plāno atkritumu savākšanas infrastruktūru, kā arī sniedz informāciju par savāktajiem atkritumiem. Latvijā ir 43 pašvaldības.

- **Ražotājs.** MK Noteikumos šis termins nav precīzāk definēts, tomēr noteikumu ietvaros ražotājs sedz RAS izmaksas.
- **Dienests** – VVD. Institūcija, kura nodrošina RAS pārraudzību no funkcionālā viedokļa, kā arī izvēlas apsaimniekotāju.

Zemāk tabulu formā ir sniegts pārskats par nepieciešamajām rīcībām RAS izveidei un RAS funkcionēšanai, identificējot nozīmīgākos riskus un sniedzot sākotnējo vērtējumu par to, kā šos riskus samazināt.

4.1.tabula: Sākotnējās Apsaimniekotāja aktivitātes RAS izveidei

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
Kopējās izmaksas		45 520	Šīs izmaksas, iespējams, netiks atzītas par pamatotām. <i>MK Noteikumu ietvaros būtu jāiekļauj risinājums Apsaimniekotāja sākotnējo investīciju kompensēšanai no ražotāju veiktajām iemaksām.</i>
Biroja izveide	Datortehnika, programmatūra, cilvēka/cilvēku piesaiste	4 000	
Sarunas, vienošanās ar ražotājiem un līgumu slēgšana	Biroja izdevumi, pirmreizēji vienojoties un slēdzot līgumus ar ražotājiem.	2 400	1. Ražotāji var saņemt piedāvājumus no dažādiem Apsaimniekotājiem un, rezultātā, daļa ražotāju var noslēgt līgumu ar vienu un daļa – ar citu Apsaimniekotāju. Rezultātā katrai pašvaldībai būtu jāslēdz līgumi ar vairākiem Apsaimniekotājiem. Atbilstoša apsaimniekošanas plāna izveidei nepieciešama visu pašvaldību līdzdalība (MK Noteikumu 5.2. pants). Starp vairākiem Apsaimniekotājiem sadalītās nelielās summas, visdrīzāk, nemotivēs pašvaldības iesaistīties līgumu attiecībās un Apsaimniekotājiem, visdrīzāk, neizdosies izveidot apsaimniekošanas plānus, kuri atbilstu MK Noteikumu prasībām. <i>- Teorētiski potenciālie Apsaimniekotāji var vienojties, kurš no tiem vienosies ar ražotājiem,</i>

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
			<p><i>taču šāda iepriekšēja vienošanās pārkāpj Konkurences likumu.</i></p> <p>2. Līgumus ar ražotājiem nākas slēgt vēl nezinot, kā veidosies līgumi ar nozīmīgākajiem finanšu resursu izmantotājiem – pašvaldībām, vēl pirms pirmās apsaimniekošanas plāna redakcijas tapšanas. Līdz ar to, sākotnējie līgumi ar ražotājiem, drīzāk, līdzināsies nodomu protokoliem, kurus nāksies papildināt pēc līgumu noslēgšanas ar pašvaldībām un pēc apsaimniekošanas plāna apstiprināšanas.</p> <p><i>- Risku var novērst, ja sistēma varētu sākt darboties arī tad, ja visas pašvaldības vēl nebūtu noslēgušas līgumus ar RAS apsaimniekotāju.</i></p>
Sākotnējā saziņa ar pašvaldībām	Sarunu uzsākšanas uzaicinājumu nosūtīšana 43 pašvaldībām, informējot par sākotnējiem sarunu uzstādījumiem, aicinot izvēlēties kontaktpersonu.	480	
Sarunas, vienošanās ar pašvaldībām un līgumu slēgšana	Individuālas tikšanās ar katru no 43 pašvaldībām, informējot par topošo RAS un potenciāli pieejamo finansējumu. Esošās infrastruktūras apzināšana. Sākotnējo plānu	23 280 (te un turpmāk tikai Apsaimniekotāja izdevumi)	1. Atbilstoši MK Noteikumu 5.2. punktam, līgums ir jāslēdz ar visām pašvaldībām, taču Apsaimniekotāja rīcībā nav pietiekamu instrumentu, lai panāktu visu pašvaldību piekrišanu šādam līgumam. Tomēr, gadījumā, ja pašvaldība atsakās slēgt

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
	izstrāde infrastruktūras attīstībai, izvērtējums, vai izdevumi tās attīstībai ir attiecināmi uz RAS finansējumu.		<p>līgumu, tad šim atteikumam jābūt pamatotam, kāpēc pašvaldība neiesaistās sistēmā, kas ir noteikta atbilstoši normatīvajiem aktiem.</p> <p>Nemot vērā ļoti mazās summas un lielo gaidāmā administratīvā darba apjomu, pastāv risks, ka kāda no pašvaldībām, visdrīzāk, nepiekrīt līguma slēgšanai. Plāns, kurā piedalās tikai daļa pašvaldību, neatbildīs MK Noteikumu prasībām un netiks atbalstīts.</p> <p><i>Iespējamie risinājumi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Variants: atvieglot nosacījumus par visu pašvaldību līdzdalību plānā, paredzot iespēju, ka tajā var iesaistīt tikai daļu pašvaldību;</i> - <i>Samazināt administratīvā darba apjomu, piem., pēc iespējas vienkāršojot atskaites formas (esošās formas ir šķietami vienkāršas, taču tajās ievadāmo datu ieguve prasa apjomīgu darbu), piedāvājot tipveida infrastruktūras attīstības projektu formas;</i> - <i>Palielināt pašvaldībām</i>

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
			<p><i>saņemamā finansējuma apjomu līdz līmenim, pie kura pašvaldības ir ieinteresētas piedalīties RAS.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Radīt iespēju uzkrāt finansējumu katras pašvaldības mērķfondā, līdz pēc vairākiem gadiem ir savākts tāds finansējuma apjoms, kas attaisno RAS ieviešanai patērēto laiku un citus resursus.</i> <p>2. Katra no pašvaldībām var saņemt vairākus līgumsarunu piedāvājumus no dažādiem potenciālajiem Apsaimniekotājiem un, rezultātā, tiek tērēti pašvaldības resursi, cenšoties izvērtēt, kuru no šiem piedāvājumiem izvēlēties. Pastāv augsta varbūtība, ka daļa pašvaldību izvēlēties slēgt līgumu ar vienu Apsaimniekotāju un daļa – ar citu. Šādā situācijā neviens Apsaimniekotājs nevarēs izveidot atbilstošu apsaimniekošanas plānu un būs nelietderīgi iztērēti gan pašvaldību, gan Apsaimniekotāju resursi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Pie esošajiem nosacījumiem šāds risks ir zems, jo, visdrīzāk, neviens Apsaimniekotājs nevēlēties pat uzsākt veidot RAS pie</i>

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
			<i>tik neliela finanšu apjoma un tik augstiem riskiem. Tomēr, veidojot pievilcīgāku sistēmu, interese parādītos. - Teorētiski potenciālie Apsaimniekotāji var vienoties, kurš no tiem sagatavos piedāvājumu, taču šāda iepriekšēja vienošanās pārkāpj Konkurences likumu.</i>
Vienota apsaimniekošanas plāna izstrāde	Biroja izdevumi, apkopojot pašvaldību līgumu informāciju, veidojot budžetu, sagatavojot komunikācijas plānu un, rezultātā izstrādājot pirmo apsaimniekošanas plānu.	14 400	
Apsaimniekošanas plāna pirmreizējā apstiprināšana	Biroja izdevumi pirmā apsaimniekošanas plāna korekcijām atbilstoši VVD prasībām, līdz tas tiek apstiprināts.	960	

Visas šīs izmaksas vienam Apsaimniekotājam ir vienreizējas, taču tam mainoties, vismaz daļa no šīm investīcijām ir jāiegulda arī nākamajam Apsaimniekotājam.

4.2.tabula: RAS ikgadējās administratīvās uzturēšanas un informatīvo kampaņu izmaksas, Apsaimniekotāja izdevumi

Tabula ilustrē gadu, kurā ir jāapstiprina jauns apsaimniekošanas plāns. Veiksmīgas RAS darbības gadījumā šis plāns ir jāapstiprina reizi 3 gados.

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas gadā (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
Kopējās izmaksas gadā		56 080	Šī summa būtiski pārsniedz cerēto RAS administratīvo izdevumu apjomu. 4/5 no

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas gadā (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
			summas ir informācijas kampaņu izdevumi.
Atskaite par iepriekšējo gadu	Iepriekšējā gada pārskata / atskaites sagatavošana un darbības, kas nepieciešamas, to iesniedzot un saskaņojot VVD.	1 200	-
Līgumu slēgšana ar ražotājiem	Saziņa ar ražotājiem, slēdzot ikgadējo līgumu (turpmāk – reizi 3 gados). Salīdzinoši vienkāršs process situācijā, kad ražotāji jau pārzina RAS darbību un ir iepriekšēja šādu līgumu slēgšanas un īstenošanas pieredze.	960	Līdzīgi riski, kā iepriekšējā tabulā uzrādītie.
Līgumu slēgšana ar pašvaldībām	Saziņa ar pašvaldībām, slēdzot ikgadējo līgumu (turpmāk – reizi 3 gados). Salīdzinoši vienkāršs process situācijā, kad pašvaldības jau pārzina RAS darbību un ir iepriekšēja šādu līgumu slēgšanas un īstenošanas pieredze.	1 920	Līdzīgi riski, kā iepriekšējā tabulā uzrādītie.
Apsaimniekošanas plāna izstrāde, apstiprināšana	Līgumu un finanšu informācijas apkopošana, komunikācijas plāns un, rezultātā: gatavais apsaimniekošanas plāns. Apstiprināšana. (turpmāk - reizi 3 gados)	14 400	Summa ir pārāk augsta iecerētajai RAS, jo pašlaik ir iekļauti dažādi scenāriji tam, kā šis apsaimniekošanas plāns varētu izskatīties, t.sk. individuālu atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrāde katrai pašvaldībai, šo plānu datu apkopošana u.c. <i>Risinājums: vienkāršas apsaimniekošanas plāna parauga formas izstrāde tiešsaistē, kurā anketas</i>

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas gadā (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
			<i>formā ir jāaizpilda nepieciešamā informācija. Lielāko daļu formai nepieciešamo datu aizpilda pašas pašvaldības un forma automātiski summē iesniegto informāciju.</i>
3 mēnešu atskaišu iegūšana no pašvaldībām	Saziņa ar visām pašvaldībām, lai iegūtu kvalitatīvu 3 mēnešu atskaiti par savākto atkritumu apjomu. Tiek veikta četras reizes gadā. Pieredze rāda, ka vismaz daļu no pašvaldībām nākas atkārtoti "bikstīt", jo atbildīgie cilvēki ir aizņēmti, atvaļinājumā u.tml.	4 800	
Datu apkopošana un norēķini ar ražotājiem	Iegūto datu apkopošana no 43 pašvaldībām un norēķini ar ražotāju atbilstoši aprēķinam. Tiek veikta četras reizes gadā.	4 800	
Pastāvīgie biroja izdevumi	Grāmatvedības pakalpojumi, juridiskie pakalpojumi, biroja noma un komunālie / sakaru izdevumi, saimnieciskās darbības izdevumi.	28 000	Summa, visdrīzāk, ir pārāk augsta iecerētajai RAS, jo te ir iekļauta tāda biroja izveide, kas spēs nodrošināt iecerētās līgumsarunas ar 43 pašvaldībām, kā arī ražotājiem, liela mēroga informācijas kampaņu norisi, apjomīgu apsaimniekošanas plānu izstrādi un ieviešanas kontroli. <i>Risinājumi:</i> - Vienkāršot RAS plānošanas un atskaitīšanās sistēmu;

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas gadā (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
			- Vienkāršot informācijas kampaņu sistēmu.

4.3.tabula: RAS komunikācijas pasākumu izmaksas

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas gadā (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
Komunikācijas pasākumi	Komunikācijas pasākumi četras reizes gadā. Divi no tiem ir publikācijas un izglītojoši materiāli masu medijos, kuru auditorija ir vismaz 100 000 cilvēku (MK Noteikumu 7.3. apakšpunktā norādīta prasība). Summa balstīta uz līdzšinējo pieredzi šādu pasākumu organizēšanā un iepirkšanā.	200 000	Šie izdevumi būtiski palielina Apsaimniekotāja sniegtā pakalpojuma cenu un, visdrīzāk, ražotāji nepiekritīs tik lielam maksājumam. <i>Risinājumi:</i> - <i>Variants: turpmāk primāri fokusēties tieši uz komunikācijas pasākumiem, pārvirzot tam lielāko finansējuma daļu vai ļaut pašvaldībām izmantot finansējumu atbilstoši savām prioritātēm – infrastruktūrai vai komunikācijai, kas pašlaik paredzēts pašvaldībām, jo nepietiekamais finansējums pašvaldībām tik un tā, visdrīzāk, neradīs pozitīvu efektu.</i> - <i>Mazāk vēlams variants: samazināt prasības komunikācijas pasākumiem (piemēram, sasniedzamā auditorija, šādi padarot tos lētākus).</i>

Plānotā RAS rada izdevumus ne tikai Apsaimniekotājam, bet arī publiskā sektora institūcijām, galvenokārt, pašvaldībām un VVD. Ir ierasts, ka šādas izmaksas solidāri sedz visi nodokļu maksātāji, tomēr ir vērts novērtēt, kādas ir jaunradītā administratīvā sloga izmaksas.

4.4.tabula: RAS ikgadējās administratīvās uzturēšanas izmaksas, summārie pašvaldību izdevumi

Tabula ilustrē gadu, kurā ir jāapstiprina jauns apsaimniekošanas plāns. Veiksmīgas RAS darbības gadījumā šis plāns ir jāapstiprina reizi 3 gados.

Rīcība	Apraksts	Prognozētās izmaksas gadā (EUR)	Galvenie riski un to novēršana
Kopējās izmaksas gadā		123 840	Šie izdevumi sasniedz aptuveni pusi no prognozējamā RAS ietvaros pieejamā finansējuma, t.i. liela daļa pieejamā finansējuma
Līgumu slēgšana ar Apsaimniekotāju	Iepazīšanās ar piedāvātajiem līguma nosacījumiem, pašvaldības plāna izstrāde atkritumu apsaimniekošanai un infrastruktūras izveidei, vienošanās ar pašvaldības atkritumu apsaimniekotāju, līgumsarunas un līguma noslēgšana. Katrā pašvaldībā plānošana var atšķirties, taču šeit ir pieņemts, ka katrā pašvaldībā tas prasa 4 cilvēkdienas.	41 280	-
3 mēnešu atskaites	Četras reizes gadā, atkritumu un finanšu datu apkopošana, informācija par investīcijām. Jāņem vērā, ka informācija, visdrīzāk, tiek iegūta pakāpeniski visā periodā, nevis piesēžoties reizi 3 mēnešos. Tiek pieņemts, ka ik reizi tas prasa 2 cilvēkdienas * 4 reizes gadā = 8 cilvēkdienas katrā pašvaldībā.	82 560	Šos izdevumus var būtiski samazināt, vienkāršojot atskaitīšanās formas.

5. Ieteikumi

Ekspertu veiktie aprēķini par pieejamo finansējumu jaunveidojamās RAS ietvaros, kā arī pārrunas ar RAS Apsaimniekotāju, pašvaldību pārstāvjiem, un pašvaldību anketēšanas rezultāti liecina, ka RAS pašlaik nav dzīvotspējīga – tā ne vien neļaus sasniegt iecerēto rezultātu (samazināt cigarešu atkritumu nokļūšanu vidē) bet, visdrīzāk, pat neuzsāks pilnvērtīgu darbību. Lai situāciju varētu labot, ir nepieciešams veikt šādas izmaiņas:

5.1. Finansējums

- Daudzkārt, vēlams, pat **vairāk kā 10 reizes ir jāpalielina finansējuma apjoms RAS infrastruktūras apsaimniekošanai**. Ja esošo finansējuma apjomu lieto vienlaikus visās Latvijas pašvaldībās, nevienā no šīm pašvaldībām ar nelielu finansējuma apjomu (daži tūkstoši EUR uz pašvaldību gadā) apsaimniekošanu nevar veikt. Šīs nelielās summas izlietošanai būtu nepieciešama arī virkne administratīvo darbību – apsaimniekotāja izvēle ar domes lēmumu, līguma slēgšana, atskaitīšanās. Tā kā summa ir tik niecīga, pašvaldības, visdrīzāk, nevēlēsies uzsākt šīs darbības.
- **Vēl lielākā apmērā ir jāpalielina pieejamais finansējums RAS infrastruktūras attīstībai**. Esošās sistēmas ietvaros vairumam pašvaldību gadā būtu pieejami daži desmiti vai daži simti EUR, par ko nevar uzstādīt pat vienu atkritumu tvertni.
- Pašvaldībai pašai deleģēt iespēju brīvi izvēlēties, vai MK noteikumu Nr. 781 ietvaros aprēķināto finansējumu novirzīt izsmēķu savākšanas izdevumu segšanai vai infrastruktūras izveidei pēc savām vajadzībām un iespējām, un šai summai jābūt atbilstoši izdevumu segšanai.

5.2. Sabiedrības informēšana un izglītošana

- Rīcības šajā jomā var būt pat rezultatīvākas par atkritumu apsaimniekošanas pasākumiem, jo **rīcības, kas ir vērstas uz to, lai atkritumi vidē vispār nenonāktu, ir efektīvākas, nekā cīņa ar sekām**.
- Gadījumā, ja neizdodas panākt, ka RAS kopumā tiek atvēlēts daudzārt lielāks finansējums, kas ļautu veidot efektīvu atkritumu savākšanas sistēmu, ir jāizvērtē iespēju lielāku finansējuma daļu atvēlēt tieši sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumiem, jo šādā situācijā arī ar jau pieejamo finansējumu izdotos panākt pozitīvas izmaiņas. Vienlaikus, Direktīva (8. panta 2. daļa) uzdod par pienākumu ar RAS ietvaros pieejamo finansējumu savākt atkritumus, t.i. visu RAS finansējumu izlietot informēšanai un izglītošanai nevar.
- Efektīvākie kanāli sabiedrības informēšanai un izglītošanai, visdrīzāk, ir **interneta vide, televīzija un darbs izglītības iestādēs**.
- Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumus ir vēlams organizēt centralizēti, valsts līmenī.
- Šī veida pasākumu ietekmi ir nepieciešams apzināt ar socioloģisko aptauju palīdzību.

5.3. Institucionālā sistēma

- Esošais RAS regulējums uzliek lielu atbildību apsaimniekotājam, kuram ir jāvienojas ar (vēlams) 43 Latvijas pašvaldībām, jāorganizē informācijas un atskaišu aprīte, jānodrošina sabiedrības informēšana un izglītošana un, kopumā, atbilstoša RAS finansējuma izlietošana. Prognozējams, ka **lielākais risks apsaimniekotājam būs pašvaldību samērā zemā interese** uzsākt RAS darbību savā teritorijā niecīgā finansējuma apjoma un finansējuma izlietojuma potenciālās efektivitātes dēļ.

5.4. Uzraudzība un datu iegūšana

- Uzsākot jauno RAS, valstī **nav apzināta esošā situācija**. Līdz ar to mums pagaidām nav iespējas pārliecināties, vai RAS sniegs pozitīvu efektu.
- Lai šo situāciju uzlabotu, ir nepieciešams:
  - Izstrādāt **Latvijas situācijai pielāgotas metodes cigarešu filtru piesārņojuma apjoma apzināšanai**;
  - Izmantojot šīs metodes, **veikt esošās situācijas analīzi** pirms RAS darbības uzsākšanas;
  - **Regulāri veikt piesārņojuma monitoringu**, lai laika gaitā apzinātu, kuras metodes ir efektīvākas un turpmāk varētu pārvirzīt finansējumu tām aktivitātēm, kuras sniedz labāku rezultātu.
- Lai nodrošinātu līdzekļu lietderīgāku izlietošanu, piesārņojuma monitoringu ir vēlams veikt centralizēti, nevis to uzdot katrai atsevišķajai pašvaldībai.

6. Pielikumi

Pielikums Nr. 1 – Pašvaldību atbildes uz aptauju

Pielikums Nr. 2 – RAS kopējās izmaksas (atsevišķs MS Excel dokuments)

Pielikums Nr. 3 – Prognozētais RAS maksājumu apjoms pašvaldībām

Pielikums Nr. 1 – Pašvaldību atbildes uz aptauju

2023. gada aprīlī – maijā tika veikta vairāku pašvaldību anketēšana saistībā ar ieviešamo RAS modeli. Darba ietvaros atbildes uz sastādītajiem 13 jautājumiem iesniedza trīs pašvaldības – Jūrmalas un Liepājas valstspilsētas, kā arī Ķekavas novads. Uz dalību tika aicinātas arī vairākas citas pašvaldības, tomēr atbildes tika atteiktas sakarā ar to, ka RAS modelis pagaidām ir teorētisks un maz zināms un ne katrā pašvaldībā ir apzināts, kura struktūrvienība ar to nodarbosies.

Zemāk ir apkopotas triju pašvaldību iesniegtās atbildes:

A. Vispārējā informācija

A1 Vai zināt par topošo RAS tabakas izstrādājumiem ar filtriem?

Jūrmala: Pašvaldība par to tika informēta š.g. 14.aprīlī SIA “Zaļā josta” un SIA “AC Konsultācijas” organizētajā ekspertu diskusijā.

Ķekavas novads: Jā

Liepāja: Faktiski tikai no Zaļās jostas uzzinājām. Un, ja nebūtu uzzinājuši, tad joprojām arī neko nezinātu.

A2 Vai zināt, kādā veidā sistēmas darbā būs jāiesaistās pašvaldībām?

Jūrmala: Par to tika informēts augstāk minētajā diskusijā, tomēr šobrīd līdz galam nav skaidra sistēmas darbība un tās finansēšana (t.sk. zemais līdzfinansējuma apjoms).

Ķekavas novads: Jā

Liepāja: Nē, par konkrētām darbībām nekas nav zināms.

A3 Cik, kopumā, jums risināmā problēma šķiet nozīmīga? Kur, pēc jūsu novērojumiem, jūsu pašvaldībā vidē (t.i. nevietā) nonāk visvairāk izsmēķu? Kā šīs vietas laika gaitā mainās – vai agrāk bija citās un tagad citās, vai daudzums mainās? Vai jauna atkritumu savākšanas infrastruktūra šajās vietās ļaus uzlabot situāciju?

Jūrmala: Lielākā problēma ir ar izsmēķu apsaimiekošanu Jūrmalas valstspilsētā Rīgas līča pludmalē. Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar normatīvajiem aktiem pludmalē ir aizliegts smēķēt, taču izsmēķu daudzums pludmalē nemainās vai pat palielinās.

Ņemot vērā Jūrmalā izvietoto atkritumu konteineru skaitu (piem. pludmalē ir izvietotas 167 atkritumu urnas ar tilpumu no 600-800 l, tāpat arī izejās uz pludmali ir izvietots noteikts skaits atkritumu urnu ar pelnu traukiem, arī urnas atkritumu šķirošanai), taču tāpat ir novērojams liels nevērīgi un apzināti izmesto sadzīves atkritumu apjoms, īpaši sīkās atkritumu vienības, tai skaitā izsmēķi. Ņemot vērā atkritumu apsaimniekošanas un jaunas infrastruktūras izveides izmaksas, būtu jāmaina sabiedrības domāšanas veids, ikdienas paradumi, kas ir sabiedrības izglītošanas joma, nevis atkritumu savākšana aiz katra. Piemērs - Dabas aizsardzības pārvaldes kampaņa “Dabā ejot, ko atnesi, to aiznes!”, kur īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ir pieņemts lēmums atteikties no atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras izvietojuma un apsaimniekošanas.

Ķekavas novads: Problēma saistās ar cilvēku ieradumiem, izpratni par atkritumu apsaimniekošanu un vides piesārņojuma samazināšanu. Izsmēķi nonāk gan speciālās urnās,

gan parastajos nešķiroto atkritumu konteineros, gan, diemžēl, vidē. Par daudzumu – nav datu. Jauna infrastruktūra situāciju varētu uzlabot daļēji, ja cilvēki nemainīs sliktus ieradumus mest izsmēkus, kur pagadās...

Liepāja: Problēma ir nozīmīga, īpaši tādēļ, ka bez parastajām cigaretēm, parādās arvien jauni cigarešu veidi, līdz ar to radušos atkritumu apjoms arī pieaug. Ļoti daudz izsmēku atkritumu ir pludmalē, un, ņemot vērā Liepājas pludmales garumu un platumu, tajā nav iespējams izkontrolēt smēķētāju uzvedību. Atkritumu urnas ir izvietotas ik pa 50 metriem, līdz ar to tas nebūtu arguments, ka nav, kur izmest izsmēķi un tāpēc tas jārok smiltīs.

A4 Vai sabiedrības informēšana, jūsuprāt, spētu uzlabot situāciju? Vai jums ir idejas, kādas informēšanas/līdzdalības metodes būtu visveiksmīgākās, lai samazinātu vidē nonākušo atkritumu apjomu, piemēram:

- Kampana interneta medijos
- Vides reklāma
- Kampana televīzijā, drukātajos izdevumos
- Kampana izglītības iestādēs ar mērķi mainīt vecāku uzvedību
- Citas?

Jūrmala: JVA Komunikācijas pārvalde savus priekšlikumus izteica SIA "Zaļā josta" un SIA "AC Konsultācijas" organizētajā ekspertu diskusijā, kas notika tiešsaistē 14. aprīlī. Veiksmīgākie iespējamie rīki: kampana interneta medijos, kampana TV un drukātajos izdevumos, kampana izglītības iestādēs ar mērķi mainīt vecāku uzvedību.

Ķekavas novads: Nav konkrēta priekšlikuma, bet visvairāk cilvēkus motivētu finansiāls ieguvums – līdzīgi kā ar depozīta pudeļu nodošanu cilvēki gūst finansiālu ieguvumu atpakaļ.

Liepāja: Visas kampanas, sistēmiski, visas valsts līmenī, sadarbojoties dažādiem partneriem. Lokāli, t.i., tikai pašvaldības ietvaros mainīt šādu uzvedību, kurai nav "lokālu robežu" ir grūti.

B. Institucionālais risinājums

B1 Kuram jūsu pašvaldībā faktiski būs jāveic šo atkritumu savākšana, uzskaitē un infrastruktūras uzturēšana?

Jūrmala: Atkritumu apsaimniekošanu Jūrmalas valstspilsētā organizē Jūrmalas valstspilsētas administrācijas Īpašumu pārvaldes Pilsētsaimniecības un labiekārtošanas nodaļa iepirkuma procedūras rezultātā, noslēdzot pakalpojumu līgumu ar konkrētā pakalpojuma sniedzēju.

Ķekavas novads: Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam, nodrošina ražotājs, vai slēdzama vienošanās.

Liepāja: Baidos, ka neviens nebūs laimīgs par šādiem papildus pienākumiem- īpaši par uzskaiti. Ar atkritumu savākšanu mūsu pašvaldībā nodarbojas pašvaldības aģentūra "Nodarbinātības projekti" un pašvaldības iestāde "Komunālā pārvalde", kura šī pakalpojuma izpildi iepērk pie privāta uzņēmuma.

B2 Vai jūsu vienošanās ar šo pakalpojumu sniedzēju ļaus iekļaut šim RAS nepieciešamās papildu darbības? Kad tas būtu iespējams?

Jūrmala: Šī brīža noslēgtais atkritumu apsaimniekošanas līgums to neparedz. Izvērtējams un diskutējams ar konkrētā pakalpojuma sniedzējiem. Tāpat būtu jāņem vērā iepirkumu procedūras noteiktā kārtība atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

Ķekavas novads: Nav vienošanās.

Liepāja: Grūti spriest, nezinu.

B3 Kā pie jums notiek jaunas atkritumu savākšanas infrastruktūras plānošana?

Jūrmala: Domājot tieši par tabakas izstrādājumu atkritumiem, pašvaldība jau no 2016.gada rūpīgi izvērtē jaunas vietas, kurās iespējams izvietot atkritumu urnas ar pelnu traukiem. Ik gadu šīs atkritumu urnas tiek uzstādītas piešķirtā budžeta ietvaros gan pilsētā, gan arī izejās uz pludmali.

Ķekavas novads: Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam.

Liepāja: Publiskajā telpā par jaunas infrastruktūras izvietošana lemj Komunālā pārvalde ar Pašvaldības administrāciju.

B4 Kurš, jūsuprāt, no pašvaldības puses sagatavotu RAS nepieciešamās atskaites? Vai jums jau ir zināms šo atskaišu apjoms, biežums? Vai, jūsuprāt, būs viegli iegūt atskaitēm nepieciešamo informāciju? Cik daudz laika tas aptuveni prasīs?

Jūrmala: Īsti nav skaidrs. Ņemot vērā līguma ar potenciāliem apsaimniekotājiem, kas iesniegs pašvaldībai piedāvājumu, nosacījumus, iespējams, ka atskaišu sagatavošanu varētu gatavot pats apsaimniekotājs. Biežums vismaz reizi gadā vai biežāk pēc pašvaldības vai citas institūcijas pieprasījuma.

Ķekavas novads: Ražotājs vai atkritumu apsaimniekotājs, saskaņā ar vienošanos, kāda, iespējams, tiktu noslēgta. Informācija būtu iegūstama par speciālās tvertnēs, ja tādas tiktu izvietotas un apsaimniekotas atsevišķi no nešķirotiem atkritumiem, izmesto izsmēķu apjoma, bet vidē nonākušo izsmēķu daudzuma uzskaitē reāli dzīvē nav iespējama...

Liepāja: Šobrīd nav absolūti nekādas informācijas par šādām atskaitēm, tāpēc nevaru neko spriest par to, kurš tās aizpildīs, cik bieži utt. Tas ir administratīvs jautājums, par kuru pašvaldībā lemj izpilddirektors.

B5 Lai uzsāktu RAS darbību, viens vai vairāki potenciālie apsaimniekotāji iesniegs jūsu pašvaldībai piedāvājumu uzsākt līgumsarunas un pašvaldībai būs jāizvēlas, ar ko un uz kādiem nosacījumiem uzsākt sadarbību. Kādā līmenī tiks pieņemts pašvaldības lēmums par sadarbību (domes lēmums vai, piem. apsaimniekotāja iekšējais lēmums), cik ilgu laiku tas varētu prasīt?

Jūrmala: Domes lēmums, bet jautājums jāizvērtē pēc būtības, jāsaprot kādi ir līguma nosacījumi un uz kādiem normatīvajiem aktiem līguma noslēgšana balstīta.

Ķekavas novads: Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam. Nav noteikti īpaši piedāvājumu un sadarbības uzsākšanas atlases kritēriji.

Liepāja: Pieļauju, ka domes lēmums. Sākot no 2 mēnešiem.

C. Finansējums

C1 Pēc šī brīža formulas, jūsu pašvaldībā (Ķekavas novads) šīs RAS infrastruktūras attīstībai gadā pienāktos aptuveni 26 EUR (Jūrmala – 45 EUR, Liepāja – 60 EUR). Vai, jūsu vērtējumā,

šāda summa ļaus attīstīt atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūru? Cik liela summa, jūsuprāt, ir nepieciešama, lai veiktu minimālas aktivitātes, piemēram, jaunas infrastruktūras izveidei vienā vietā?

Jūrmala: Šāda summa neļaus attīstīt pietiekami attīstītu atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūru. Vienas jaunas atkritumu urnas ar pelnu trauku piegādes un uzstādīšanas izmaksas ir orientējoši 400,00 EUR.

Pludmalē un tās tiešā tuvumā, tāpat citviet pilsētā, tiek organizēta jaunu atkritumu urnu uzstādīšana atbilstoši pašvaldības budžeta iespējām.

Ķekavas novads: Par 26 EUR nevar attīstīt infrastruktūru.

Liepāja: Par 60 EUR nevar pat nevar vienu atkritumu urnu uzstādīt.

C2 Pēc šī brīža formulas, šīs RAS infrastruktūras apsaimniekošanai gadā jūsu pašvaldībai (Ķekavas novads) pienāktos aptuveni 548 EUR (Jūrmala – 907 EUR, Liepāja – 1 209 EUR). Vai šāds finansējums, jūsuprāt, (aptuveni) nosegs gaidāmās papildus apsaimniekošanas aktivitātes? Cik liela summa (aptuveni) būtu nepieciešama?

Jūrmala: Šāds finansējums nenosegs gaidāmās papildus apsaimniekošanas aktivitātes. Nav skaidrs kādas papildus apsaimniekošanas aktivitātes būs attiecināmas uz pašvaldību.

Pludmalē un tās tiešā tuvumā tiek organizēta gan esošo atkritumu urnu apsaimniekošana, gan sīko atkritumu vienību, tajā skaitā izsmēķu, lasīšana (roku darbs) visā pludmales (24,206) km garumā peldsezonas laikā katru dienu un biežāk, kā arī nesezonā ar ne tik intensīvu regularitāti, ņemot vērā apmeklētāju plūsmu, ar izmaksām vairāku tūkstošu euro apmērā (gadā). Arī citviet pilsētā tiek regulāri apsaimniekotas izvietotās atkritumu urnas un organizēta atkritumu savākšana (tai skaitā roku darbs).

Vienas atkritumu urnas ar pelnu trauku apsaimniekošanas izmaksas ir, orientējoši, 2.50 EUR par vienu reizi. Šī ir vidējā cena, kurā ietilpst gan urnas iztukšošana, gan mazgāšana, gan arī remonts pēc nepieciešamības. Gada griezumā šo atkritumu urnu apsaimniekošana sasniedz vairākus tūkstošus euro no pašvaldības budžeta.

Ķekavas novads: Gaidāmā papildus apsaimniekošana nav precīzi definēta, tāpēc nevar pateikt, ko tieši varētu izdarīt par 548 EUR, jo pašvaldība par šo iespējamo pienākumu, domājams, tāpat slēgs vienošanos.

Liepāja: 1209 būtu apsaimniekošanas izmaksas aptuveni 1 mēnesim. Un problēma jau nav tajā, ka ir par maz infrastruktūras vai ka nav kapacitātes apsaimniekot esošo infrastruktūru. Problēma jau ir cilvēku prātos un apziņā, kas pagēr to, ka apsaimniekošana ir jāveic faktiski tur, kur tā nav plānota, t.i., visās tajās vietās dabā, kur izsmēķi tiek neatbilstoši izmesti.

Noslēguma jautājumi:

D1 Lūdzu, raksturojiet jūsu personisko attieksmi pret šo sistēmu? Vai tā var a) uzsākt darbību un b) sasniegt savus mērķus?

Jūrmala: Sistēmai ir jābūt saprotamai un tās ieviešanā ir jāiesaistās gan pašvaldību, gan valsts institūcijām. Ir jābūt atbilstošam līdzfinansējumam un informācijas aprītei, t.sk. arī informācijas kampaņām visos iespējamajos mēdijos.

Ķekavas novads: Sistēma būs efektīva, ja tiks noteikti skaidri kritēriji, soļi un iesaistīto pušu pienākumi, kā arī cilvēki redzēs finansiālu ieguvumu.

Liepāja: Ja pēc formulas, ražotāja atbildība ir mērāma tik vien, kā dažos tūkstošos EUR, tad, ņemot vērā, viņu peļņu, kas visticamāk krietni pārsniedz dažus tūkstošus, tad, man šķiet, ka šis īsti nerasniegs mērķi.

D2 Kādi uzlabojumi, jūsuprāt, nepieciešami, lai šī RAS būtu efektīvāka?

Jūrmala: Kopīga komunikāciju stratēģija un skaidri definētas darbības (infrastruktūras, komunikāciju utt) valsts institūcijām un pašvaldībām. Atbilstošs finansējums. Izpratne par darbību mērķiem.

Ķekavas novads: Definēt ieviešanas soļus un iesaistīto pušu pienākumus.

Liepāja: Bet nav jau skaidrs, kāda šobrīd ir šī sistēma, lai spriestu, ko uzlabot.